

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Розглянуто основні сфери працевлаштування та рівень освіти українських трудових мігрантів. Виявлено, що в умовах глобалізації зростають можливості легальної зайнятості за кордоном, в результаті чого, хоча фахівці з вищою освітою не домінують у загальній кількості українських мігрантів, посилюються тенденції до від'їзду кваліфікованих фахівців та науковців. Встановлено, що збереження викладених міграційних тенденцій може негативно вплинути на темпи відновлення економіки України.

Ключові слова: глобалізація, міграція, трансформація, ринок праці.

J. A. GETMANENKO

Donbass State Engineering Academy

THE GLOBALIZATION'S IMPACT ON THE LABOR MARKET TRANSFORMATION OF UKRAINE

Abstract – The aim is to study the labor migration processes and to identify the globalization's impact on the labor market development in Ukraine. The main areas of employment and education Ukrainian labor migrants are considered. There are found that in the context of globalization the opportunities for legal employment abroad are increasing, and, as a result, although specialists with higher education do not dominate at the total number of Ukrainian immigrants, the qualified experts and researchers leaving tendency is increasing. There is established that outlined migration's tendency can adversely affect the economic recovery's pace of Ukraine. The labor market globalization' impact on the Ukraine's transformation could have the following symptoms: the new technology and experience introduction, the employment qualification and professional restructuring, the rapid and efficient adaptation to the conditions of the world market.

Key words: globalization, the labor market migration and transformation.

Постановка проблеми. Зростання відкритості економіки України сприяє активізації залучення держави до процесів міжнародного обміну робочою силою. Міграційні трансформації на світовому ринку праці, зумовлені глобалізаційними зрушеннями у світовому господарстві – складне і багатоаспектне явище, яке характеризується різноспрямованістю потоків робочої сили, наслідків для різних країн і різних груп країн залежно від рівня їх економічного розвитку, рівня інтелектуального потенціалу, структури зайнятості, наявності можливостей для професійної самореалізації, рівня оплати праці та добробуту в державі тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам глобалізації економіки присвячено праці М. Кастельса, Р. Кеохане, Т. Левітта, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, Т. Орехової, В. Омельченка, А. Поручника, Є. Савельєва, О. Сохацької тощо. Питання розвитку міжнародного ринку праці і міжнародної трудової міграції досліджували Р. Билсбороу, Х. Кларк, Д. Массі, М. Піоре, А. Порт, М. Тодаро та ін.

Формулювання цілі статті. Метою статті є дослідження процесів міграції робочої сили та визначення напрямів впливу глобалізації на розвиток ринку праці України.

Виклад основного матеріалу. На міжнародному ринку праці Україна переважно виступає як держава-експортер робочої сили, хоча відзначається і тенденція до зростання кількості іноземних громадян, що працюють в Україні, що визначає відповідні тенденції міграційного приросту населення України (рис. 1). Як свідчать статистичні дані, кількість останніх приблизно в 10 разів менша, ніж кількість українців, які працюють за кордоном (при цьому мова йде лише про офіційну статистику, яка не враховує нелегальних мігрантів та біженців) [3]. У нашій країні працевлаштовуються громадяни з Росії, Молдови, Китаю, В'єтнаму, Туреччини переважно у сфері торгівлі, послуг тощо, в той час як українці за кордоном – у промисловості, будівництві, сільському господарстві (рис. 2).

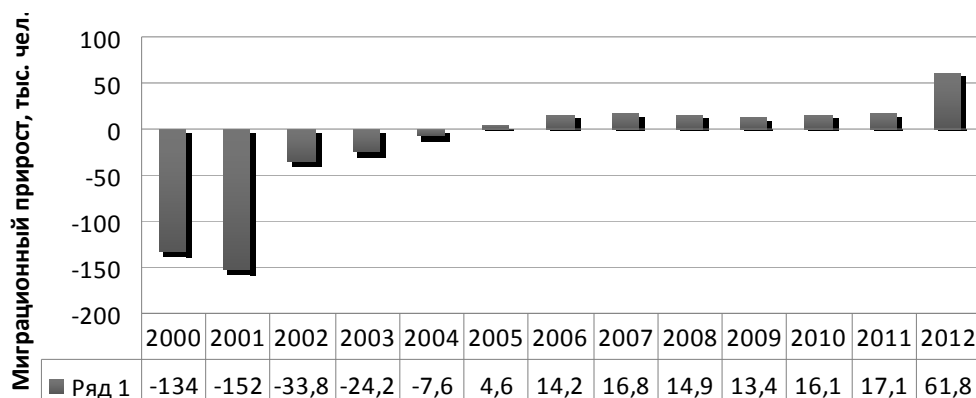

Рис. 1. Міграційний приріст (скорочення) населення України (2001–2012 рр.), тис. осіб

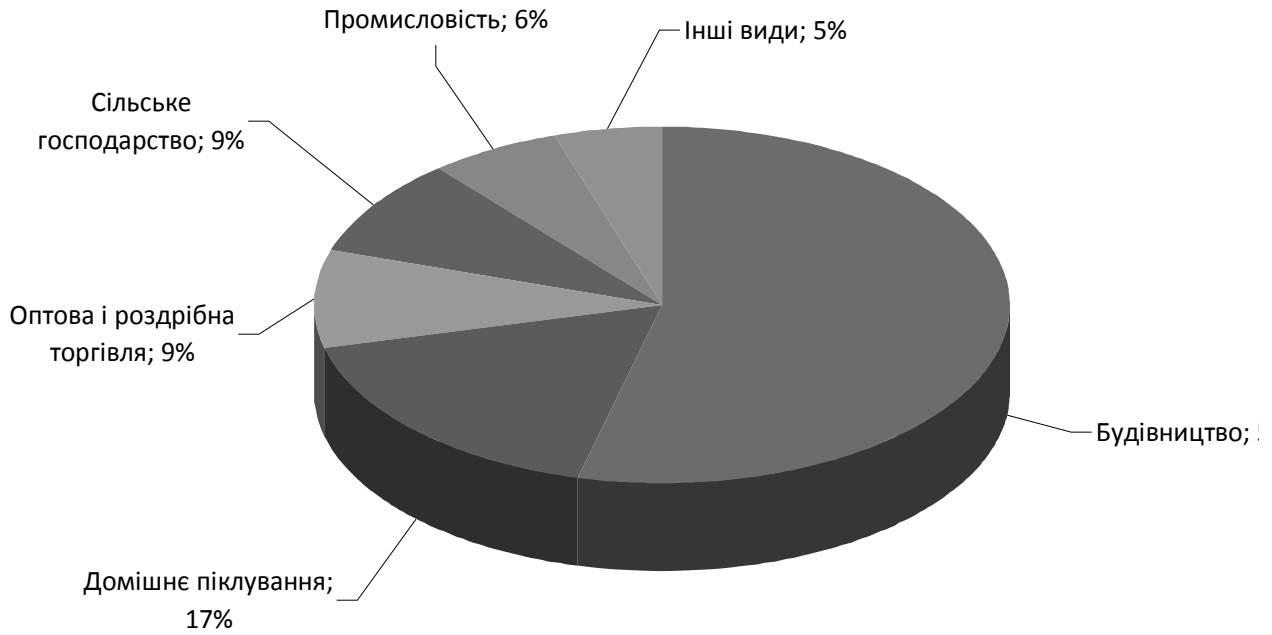

Рис. 2. Основні сфери працевлаштування українських трудових мігрантів

За межами України станом на початок 2012 р. працюють близько 3,5 млн громадян: близько 70 % в країнах СНД і решта – в інших країнах. Найбільшими центрами офіційного працевлаштування громадян України у Західній Європі є Німеччина, Франція, Велика Британія, Греція (близько 30 % легальних мігрантів); у Східній Європі – Польща, Чехія, Італія, Португалія, Угорщина, Словаччина, Білорусь; останніми роками спостерігається збільшення міграційних потоків до Росії. Потік трудової міграції у цьому напрямку обумовлений, перш за все, близькістю кордонів та певною лояльністю місцевих законів до працівників-мігрантів. Одночасно все більше українців мігрує для роботи у США, Канаду, країни Близького Сходу тощо. Однак більша частина емігрантів працюють за кордоном на нелегальних засадах [1, с. 251].

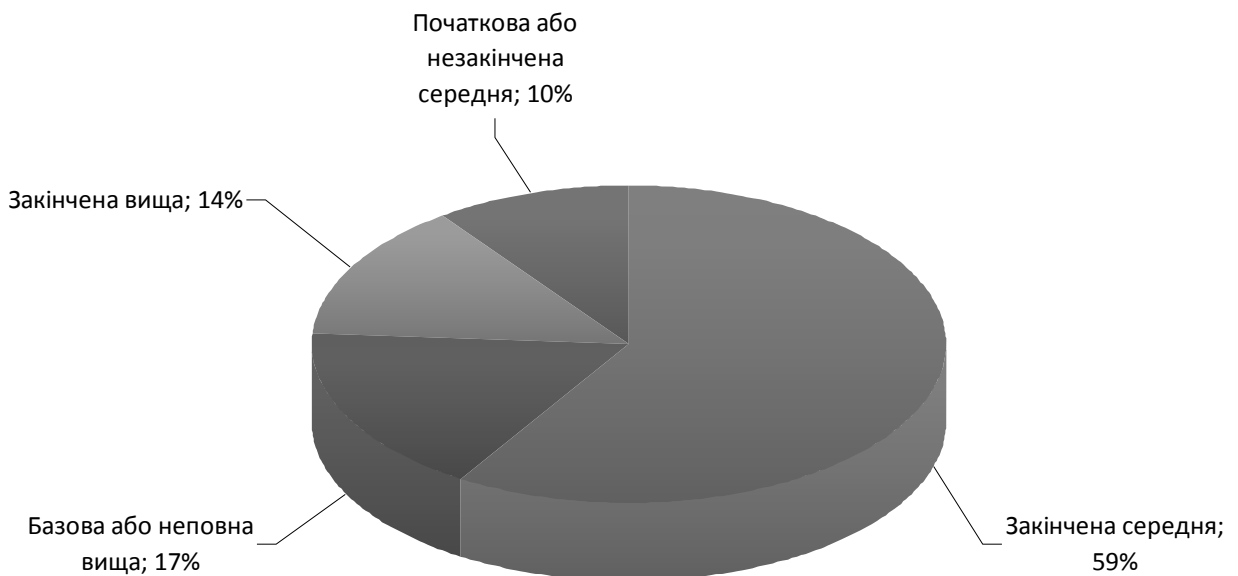

Рис. 3. Рівень освіти українських трудових мігрантів

За даними іноземних періодичних видань, найбільша кількість (близько 1 млн осіб) українців працюють сьогодні легально і нелегально в Росії, 500 тис. – Італії, по 300 тис. – у Португалії та Німеччині, 200 тис. – у Великій Британії, більше ніж 150 тис. – у Франції та Іспанії. Щодо статевого розподілу заробітчан, то в Італії на частку жінок припадає близько 90 % від загальної чисельності заробітчан з України, в той час як у Португалії та Іспанії працюють переважно чоловіки (70–80 %). Щодо віку, то як чоловіки, так і жінки мають здебільшого 2045 років, 80 % з них знаходяться в шлюбі і мають дітей [2, с. 223].

Основними чинниками, що спонукають до трудової міграції, є несприятлива економічна ситуація в державі, нестача робочих місць, низька мотивація легальної зайнятості, низький рівень охорони здоров'я, географічні особливості територій тощо, наслідком чого є високий рівень безробіття за окремими регіонами держави, незбалансована структура вітчизняного ринку праці та зростання маятникової міграції.

Одночасно в умовах глобалізації зростають можливості легальної зайнятості за кордоном, в результаті чого, хоча фахівці з вищою освітою не домінують у загальній кількості українських мігрантів (рис. 3), посилюються тенденції до від'їзду кваліфікованих фахівців та науковців (рис. 4 та 5).

Рис. 4. Чисельність громадян України, в т.ч. докторів наук, які виїхали за кордон протягом 1991–2010 рр.

Рис. 5. Чисельність громадян України, які виїхали за кордон протягом 1991–2010 рр. і чисельність кандидатів наук, які виїхали за кордон протягом 1996–2010 рр.

Економічні і професійні мотиви відпливу умів ґрунтуються на невдоволенні фахівців не тільки матеріальним становищем, але й їх соціальним статусом у суспільстві, низьким престижем наукової праці, неможливістю повноцінної реалізації творчих можливостей. Слід відзначити, що відповідно до рекомендацій МОП, Україна матиме право на компенсацію за підготовку робочої сили від країн – користувачів її трудових ресурсів.

Таким чином, міграція робочої сили для України на даний час має переважно негативні наслідки. Мігрують, як правило, висококваліфіковані спеціалісти, але лише невеликий відсоток з них має гарантовану роботу і відповідні соціальні та трудові гарантії. Збереження викладених міграційних тенденцій і надалі може негативно вплинути на темпи відновлення економіки України.

Висновки. Хоча найближчим часом Україна на світовому ринку праці буде виступати у якості постачальника робочої сили, навіть у даній якості держава може отримати ряд вигод. По-перше, знизити рівень безробіття і пом'якшити таким чином соціальну напруженість у суспільстві. По-друге, значну частину заробітної плати емігранти будуть перераховувати на батьківщину, що поповнюватиме валютний фонд країни (кошти, які пересилають мігрантами в Україну, становлять, за різними оцінками, 25–30 млрд дол. США). По-третє, розроблені МОП рішення дають Україні право порушувати питання про одержання компенсацій за підготовку робочої сили від країн-можливих користувачів її робочої сили. Крім того, вплив глобалізації на трансформацію ринку праці України буде мати такі прояви: надходження в Україну нових технологій, досвіду роботи, перебудова професійної і кваліфікаційної структури зайнятості, швидке й ефективне пристосування до умов світового ринку.

Одночасно очевидно й те, що масовий відтік продуктивної робочої сили в результаті глобалізації світового ринку праці, особливо вчених і фахівців, нанесе Україні істотний економічний, інтелектуальний і моральний збиток. Від'їзд кваліфікованих кадрів, молодих фахівців негативно вплине на професійну структуру працездатного населення, погіршить його статеві-віковий склад.

Міграційна політика України повинна ґрунтуватись на міждержавних угодах з країнами-потенційними користувачами вітчизняної робочої сили. Такі угоди, крім правової й соціальної захищеності співвітчизників за кордоном, повинні передбачати планомірний, цілеспрямований вплив на професійну підготовку і перепідготовку працівників, регламентувати умови проживання і, як вище зазначалось, визначати компенсацію Україні за підготовку кадрів (витрати на виховання, освіту, оздоровлення тощо).

Доцільним вбачається створення спеціальних бірж праці – для посередництва з найму українських громадян для роботи за кордоном. Такі біржі мають брати на себе функцію підбору робочих місць, складання контрактів, гарантування дотримання угод приймаючою стороною.

Література

1. Міжнародна економіка. – К. : ЦУЛ, 2012. – Вид. 3-тє перероб. та доп. – 368 с.
2. Міжнародна економіка / за заг. ред. Сахарова В. Є. – К. : Національна академія управління, 2007. – 432 с.
3. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.org>

References

1. Mizhnarodna ekonomika. – Vy`dannya 3-tye pererob. ta dop. – K. : Centr uchbovoyi literatury`, 2012. – 368 s.
2. Mizhnarodna ekonomika / za zag. red. V. Ye. Saxarova. – K. : Nacional`na akademiya upravlinnya, 2007. – 432 s.
3. Oficijny`j sajт Derzhavnogo komitetu staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://ukrstat.org>

Надіслана/Written: 15.06.2014 р.
Надійшла/Received: 18.06.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. С. П. Калініна